

תלמיד: היכן זה כתוב? בספר נאמר כי הוא נתן לו את בתו לאשה כפרס.

המחנך: יפה שאלת. אולם מה שאני אמרתי נאמר בגמרא. אין להבין את התורה שבכתב והנביאים שכבתב בלי התורה שבעל פה.

הגמרא אומרת כי לא הסכים שאול שדוד יקדש את מיכל כפי הדין בכסף, אלא אמר שהיא מקודשת לו בערלות שהביא. כוונתו היתה לומר לו שמאחר שהערלות אינן שוות כלום בעיניו, ממילא אין מיכל מקודשת לו והיא ניתנת לו אך כפילגש, שלפי הדין אין היא צריכה גט ויכולה בכל עת לעזוב את בעלה ואכן היא עזבה אותו לאחר מכן בפקודת שאול כמו שנלמד להלן כה מד.

פרקים יט-כ

בכל זאת יש ללמוד פרקים אלו בביאור המלים בלבד, מחוץ לפרשיות אחדות כדלהלן. הזמן ללימוד נביאים הוא מוגבל מאד והעניינים שיש לדון בהם רבים מאד. על כן הכרחי לקצר בעניינים שונים.

אמנם לפעמים דוקא פרקים אלו מעוררים שאלות רבות מפי התלמידים. המחנך ימצא חומר רב בנידון ב"דעת סופרים".

נושא א' בפרקים אלו. יט א-ו

המחנך: ראו נא מה החידוש ביחס שאול לדוד שכתוב עליו בתחילת פרק יט.

תלמיד: שאול מדבר בגלוי שיש להמית את דוד.

המחנך: נכון, הנביא מקצר כאן, אולם זה מובן מאליו, כי לדבר כזה יש ליתן טעם מספיק. אי אפשר לדבר על הריגת אדם מבלי לומר מה אשמתו. בספר תהלים מרמז דוד לדברים רעים רבים שדיברו עליו. דוד המלך הוא אישיות עליונה ונבדה עד מאד בעינינו, ולא קל לשער מה אירע בזמן שהעם טרם הכיר בגדולתו. אולם עלינו לדעת על איזה יסוד חוקי ביקש שאול להמית את דוד בגלוי על ידי עבדיו. בתורה יש דיני מות על חטאים שונים. איש לא האשים את דוד באלו. אם כן באיזה דין אפשר היה להמית אותו?

תלמיד: מלך יכול לעשות כל מה שהוא חפץ.

המחנך לא, אין המלך יכול לעשות כל מה שהוא חפץ, אלא אם כן הוא רשע. שאול היה צדיק. בגמרא נאמר שהוא היה צדיק יותר מדוד? הגמרא היא היסוד להבנת הכתוב בנביאים.

אני אכתוב לכם על הלוח מאמר מהגמרא (מועד קטן טז:): שאבקש שתזכרו אותו תמיד בכל עת שאתם לומדים פרשה עצובה זו.

אמר לו הקב"ה לדוד: אילמלי אתה שאול והוא דוד (פירוש: אם היה דוד מבקש להמית את שאול) איבדתי כמה דוד מפניו... (פירוש הייתי ממית אף אחדים כמוך כדי להציל את שאול). אם כן כיצד נוכן לומר על שאול שהוא ביקש להרוג אדם שלא כדין?

תלמיד: בכל זאת חפץ לעשות כן.

המחנך: מאחר שביקש לעשות כן זו רעיה שיכול היה לעשות כן על פי דין. וכאן עלינו ללמוד פרט חשוב מאד בדיני ישראל: יש דין תורה ויש אף דין המלכות.

דיני התורה הם נצחיים, לכל מקום ולכל עת. אולם יש אפשרות לקבוע אף דינים זמניים מיוחדים למקום ולזמן והם נקראים "דיני מלכות", לצורך הסדר הטוב בעם. שאול ביקש להמית את דוד, לא לפי דין התורה, אלא לפי הדין שהמלכות יכולה להעניש ולהמית איש שלדעתה יש בו סכנה לעם. שאול ראה סכנה בדוד והציע לעבדיו לדון את דוד למוות באופן רשמי על פי דיני המלכות. כפי שלמדנו היו לו די הוכחות שדוד הוא איש מסוכן לישראל. איש לא סתר דברים אלו ברבים, מחוץ ליונתן.

תלמיד: למה לא הגן שמואל על דוד?

המחנך: נלמד בפרק יט יח-כד, שדוד ברח אל שמואל. אולי ביקש את עזרתו.

אולם לא נזכר כי שמואל עשה משהו. כנראה ידע שמואל כי דבריו לא יועילו וכן ידע, כי זמן מלכות שאול קצרה וה' יעזור לדוד לעבור את ימי הסבל בזלום. הוא אף ידע כי הצרות האלו הם לטובה לדוד, על ידם הוא יגדל ויתחזק ויכיר דברים רבים בחיים. יש יסורים שלהם מטרה עליונה מאד, לטהר ולקדש. כאלו היו יסורי דוד. אנחנו נראה כי אף יונתן יפסיק מלהילחם עבור דוד, כי לא יכול להתגבר על דעת הציבור כולו. אמנם במשך הזמן יצטרפו קצת אנשים לדוד ויעזרו לו. אולם העם בדרך כלל יתמוך בדין המלך שפסק שדוד חייב מיתה כאיש מסוכן לעם.

הערה: בנושא זה קיים חומר רב ומקיף "בדעת סופרים".

פרק יט ט-יח

הנושא: הרעה שנגרמה לדוד על ידי מיכל בת שאול

המחנך: אבקש שתסכמו לי את האמור בעשרת הפסוקים הראשונים של פרק יט.

תלמידים מסכמים: שאול מחליט להמית את דוד בדיני מלכות. יונתן מודיע לדוד על זאת ודוד נמלט ומסתתר. בינתיים מצליח יונתן להשפיע על שאול שישנה את דעתו. שאול אף

נשבע שלא ימית את דוד. שאול ודוד משלימים. (עניינים אלו מבוארים בפרטיות ב"דעת סופרים" לפרק זה).

המחנך מפסיק: נכון. עלינו לדעת שלפי הגמרא מלך שאול אך כשלוש שנים. אם כן כל זה היה תוך זמן לא רב. תמשיכו בסיכום.

והנה עוד פעם היתה מלחמה. דוד מצליח מאד. שוב באה רוח רעה על שאול.

המחנך מפסיק: למה?

תלמיד: הוא קינא בו.

המחנך כבר אמרתי שזה מחוסר טעם לפרש כי היתה כאן רק קנאה בלבד. אולי היתה כאן אף קצת קנאה נסתרת, ששאול עצמו לא הרגיש בה ולא הודה בה.

בגלל הרוח הרעה מאת ה' שאול ראה מחזות בכעין נבואה כי רעה תבוא על ישראל על ידי אנשים שיוליכו אותו בדרכי הגויים. דבר זה היה אמת ונתקיים אחר כך על ידי מלכים ושרים שונים.

בטעותו שאול ייחס רעה זו לדוד. גרמו לכך הנצחונות הגדולים והמהירים של דוד. כאמור היה דוד איש גבור במראהו ועשיר במעשים משונים כמלחמה עם חיות, איש שהתהלך עם ראש ענק מת, איש שכרת ערלות פלישתים – כל זה הצטרף לעשותו איש מפחיד. עתה נראה היה לשאול כדבר ברור שיונתן בנו, שכבר עשה דברים רבים בניגוד לדעתו, טועה בהערכת דוד. הוא היה בטוח כי נשבע בטעות שלא להמית את דוד. הוא היה בטוח כי הטוב ביותר לעם יהיה אם ימיתו את דוד ויסיימו פרשה לא טובה זו.

והנה ראו מי קם פתאום להעיד רעה על דוד ולחזק ידי שאול.

קראו יפה את הפסוקים ט-יח וחפשו שם.

תלמיד: מיכל אמרה שדוד רצה להמית אותה.

המחנך: האם היה זה אמת?

תלמיד: לא, היא רק רצתה להצדיק את עצמה.

המחנך: כן, במקרים כאלו מותר לשקר מפני דרכי שלום. אולם שימו לב מה נגרם לדוד על ידי כך?

על ידי כך העידה מיכל שדוד מוכן היה לרצוח את אשתו. דבר איום. ראו מה נאמר ברש"י מדברי חז"ל.

תלמיד: "אתה מסרתני ביד לסטים אחד, שלף חרבו עד ששלחתיו".

המחנך: זה היה לא נכון. אולם עתה היתה לשאול עדות מפורשת על דוד שהוא ליסטים, המאיים על אשתו בחרב. זה היה מה שהוא חשב כל הזמן! אשתו של אדם היא המומחית

הגדולה ביותר עליו, היא המכירה אותו ביותר. והנה האשה מעידה שדוד ליסטים הוא! אנחנו נראה שמעתה יתנגד שאול לדוד בצורה הרבה יותר חריפה. כך גרמה מיכל רעה לדוד מבלי שהתכוונה לעשות כן.

פרק כ

פרק זה ילמד המחנך בפירוש המלים בלבד, בהטעמת עניינים שיתעוררו בתוך השיעור.

פרק כא

הנושא הביקור המסוכן בנוב

דוד מכניס את הכהנים בסבך גדול

המחנך: כבר למדנו לא פעם אחת: את הנביאים אפשר להבין נכון רק בעזרת פירושי חז"ל שבגמרא ובמדרשים, שהם המשך הנבואה והשלמתה.

להבנת פרק כא נקדים מאמר מן הגמרא (סנהדרין קד). אלמלא הלוהו יהונתן לדוד שתי כיכרות לחם לא נהרגה נוב עיר הכהנים . . .

בפרק הקודם למדנו על פרידת דוד מיהונתן. כמה ימים המתין דוד ליהונתן בשדה?

תלמיד: כשלושה ימים.

המחנך: מה אכל דוד בימים אלו?

תלמידים: אולי לקח אתו מזון בזמן שברח.

המחנך: בודאי לקח, אולם בינתיים בודאי נגמר כל מה שיכול היה לקחת. בשדה לא היה כלום לאכול. בכן רעב דוד.

כאשר בא יונתן להיפגש אתו מה היה צריך לקחת אתו?

תלמידים: מזון. זה באמת לא נכון מצד יהונתן.

המחנך: יכול להיות כי יונתן פחד לקחת אתו מזון שלא ירגישו שהוא הולך לפגישה עם דוד. עתה ידעו כל העם שדוד נידון למוות על ידי שאול. עזרה של יונתן לדוד היתה יכולה להיות קשורה בעונש חמור. שאול אף יכול היה לחשוף ביונתן שהוא מתכוין למרוד בו כמו שראיתם ממה שאמר אל יהונתן (כ ל).

נלמד להלן ונראה מה אירע לכוהני נוב על שסייעו לדוד. שאול האמין בכל לבו כי הם שותפים למרד שדוד עומד לארגן. בכן מיהר יונתן לצאת ולא לקח שום מזון לדוד.